

e-ISSN 3083-6018

СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК: економіко-правові проблеми

<https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel>

Роль державного регулювання у забезпеченні продовольчої безпеки

Марина В. Сідненко ^{1*} • Зіновій П. Березівський ² •

Наталія В. Почерніна ³

¹ Придніпровський інститут Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія Управління персоналом» (Україна). Старший викладач кафедри управління та адміністрування.

² Львівський національний університет природокористування (Україна). Доцент кафедри економіки, к. е. н., доцент.

³ Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного (Україна). Доцент кафедри економіки і бізнесу, к. е. н., доцент.

* Автор-кореспондент, e-mail: sidnenko@ki-maup.com.ua

СТАТТЯ

АНОТАЦІЯ

Дослідницька

DOI:

[10.70651/3083-6018/2025.3.15](https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.3.15)

Авторське право

© 2025 авторів

Цей твір
ліцензовано на
умовах Ліцензії
Creative Commons
«Із Зазначенням
Авторства –
Некомерційна 4.0
Міжнародна»
(CC BY-NC 4.0).

Формування стабільності продовольчого забезпечення населення є одним із пріоритетів державної політики, адже доступ до якісних та безпечних продуктів харчування є фундаментальною умовою соціально-економічного розвитку країни. У сучасному світі, де глобалізація та зростаюча залежність від закордонних поставок створюють нові виклики для продовольчої безпеки, особливу роль відіграє ефективне управління цією галуззю на державному рівні. Дослідження спрямоване на аналіз існуючих інструментів державного регулювання продовольчої безпеки та формулювання науково обґрунтованих пропозицій для підвищення продовольчої незалежності країни. В процесі дослідження застосовано комплексний підхід, включаючи аналіз законодавчих актів, логічне узагальнення та синтез даних, для визначення основних загроз продовольчій безпеці та пропозиції конкретних рекомендацій для її зміцнення. Для наочності результатів використано графічні методи та моделювання можливих сценаріїв державного регулювання. Теоретичну базу роботи становлять наукові концепції щодо забезпечення продовольчої безпеки в умовах економічної нестабільності. Аналіз механізмів державного регулювання продовольчої безпеки показав, що поточні інструменти потребують оптимізації. Виявлено, що значна залежність від імпорту окремих категорій продовольства створює серйозні ризики для економічної стійкості країни, а вітчизняним виробникам необхідна системна підтримка. Обґрунтовано важливість стратегії імпортозаміщення, розвитку логістичних мереж та формування державних резервів продовольства. Запропоновано комплексний план заходів, спрямованих на підвищення ефективності державного регулювання, зокрема через фінансову підтримку аграрного сектору. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на впровадження цифрових технологій для моніторингу продовольчої безпеки, аналіз впливу міжнародних торговельних угод на внутрішній ринок та розробку моделей прогнозування продовольчих криз. Також перспективним напрямком є створення регіональних стратегій продовольчої безпеки, які враховуватимуть специфіку місцевих умов: економічні, соціальні та екологічні аспекти.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

державне регулювання, продовольча безпека, агропромисловий комплекс, економічна політика, імпортозаміщення.

e-ISSN 3083-6018

SOCIAL DEVELOPMENT: Economic and Legal Issues

<https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel>

The Role of State Regulation in Ensuring Food Security

Maryna Sidnenko ^{1*} • Zinoviy Berezivskyy ² • Nataliia Pochernina ³

¹ The Private Joint-Stock Company "Higher Education Institution "Interregional Academy of Personnel Management" (Ukraine). Senior Lecturer at the Department of Management and Administration.

² Lviv National Environmental University (Ukraine). Associate Professor at the Department of Economics, PhD in Economics, Associate Professor.

³ Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University (Ukraine). Associate Professor at the Department of Economics and Business, PhD in Economics, Associate Professor.

* **Corresponding Author**, e-mail: sidnenko@ki-maup.com.ua

ARTICLE INFO

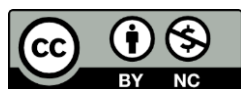
ABSTRACT

Research Article

DOI:

[10.70651/3083-6018/2025.3.15](https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.3.15)

Copyright © 2025
by authors

This is an open
access journal and
all published
articles are licensed
under a Creative
Commons
Attribution-
NonCommercial 4.0
International
(CC BY-NC 4.0)

The formation of stable food security of the population is one of the priorities of state policy because access to high-quality and safe food products is a fundamental condition for the socio-economic development of the country. In the modern world, where globalization and growing dependence on foreign supplies create new challenges for food security, effective management of this industry at the state level plays a special role. The study is aimed at analyzing existing instruments of state regulation of food security and formulating scientifically based proposals to increase the country's food independence. In the process of research, a comprehensive approach was applied, including analysis of legislative acts, logical generalization, and synthesis of data, to identify the main threats to food security and offer specific recommendations for its strengthening. For clarity of results, graphical methods and modeling of possible scenarios of state regulation were used. The theoretical basis of the work is scientific concepts of ensuring food security in conditions of economic instability. The analysis of the mechanisms of state regulation of food security showed that the current instruments need to be optimized. It was found that significant dependence on imports of certain categories of food creates serious risks for the country's economic stability, and domestic producers need systemic support. The importance of the import substitution strategy, the development of logistics networks, and the formation of state food reserves is substantiated. A comprehensive plan of measures aimed at increasing the efficiency of state regulation, in particular through financial support for the agricultural sector, is proposed. Further research can be aimed at the implementation of digital technologies for monitoring food security, analyzing the impact of international trade agreements on the domestic market, and developing models for predicting food crises. Another promising direction is the creation of regional food security strategies that will take into account the specifics of local conditions: economic, social, and environmental aspects.

KEYWORDS

state regulation, food security, agro-industrial complex, economic policy, import substitution.

1. Вступ

Актуальність дослідження державного регулювання забезпечення продовольчої безпеки обумовлена стратегічною значущістю цього питання для економічної, соціальної та політичної стабільності будь-якої держави. Продовольча безпека є ключовим елементом національної безпеки, адже вона визначає спроможність держави гарантувати безперервний доступ населення до якісних та безпечних харчових продуктів у достатній кількості. У поточних умовах глобалізаційних викликів, кліматичних змін, економічної нестабільності та політичних трансформацій державне регулювання у сфері продовольчої безпеки набуває особливого значення, оскільки воно безпосередньо впливає на формування сталого агропродовольчого комплексу, рівень самозабезпеченості країни стратегічно важливими видами продовольства та адаптацію до світових продовольчих криз.

Протягом свого розвитку концепція продовольчої безпеки зазнавала суттєвих змін, що зумовлювалося економічною ситуацією в різних країнах, трансформацією споживчих потреб населення, науково-технічним прогресом та загостренням проблеми ресурсозабезпечення. У сучасних умовах продовольча безпека залежить від ефективного функціонування агропромислового комплексу, розвитку інноваційних технологій у сільському господарстві, впровадження екологічно безпечних методів виробництва та вдосконалення системи державного регулювання в цій сфері. Значний виклик для продовольчої безпеки України становить низький рівень технологічного розвитку агропродовольчого сектору, дисбаланс у структурі виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, а також значна залежність від імпорту окремих видів продовольства. Крім того, на тлі світової економічної нестабільності, геополітичних конфліктів та порушення глобальних ланцюгів постачання загострюється проблема зростання цін на продовольство, що вимагає вдосконалення механізмів державного регулювання продовольчої безпеки на національному рівні.

2. Огляд літературних джерел

Наукові дослідження за авторством Блахути В., Блахути Я., Расджі В., Тобінга Т. [8; 20] передбачають пошук балансу між розвитком власного виробництва, ефективним управлінням імпортом продовольчих товарів та впровадженням економічних стимулів для підтримки аграрного сектору.

У працях з проблем продовольчої безпеки [2; 14] це поняття розглядається через три основні аспекти: економічну самодостатність держави, стабільність продовольчого ринку та здатність державних інституцій оперативно реагувати на кризові ситуації. Дослідники, як то Франчук В., Копитко М., Мельник С., Ніконенко О. [7; 17] наголошують, що стабільне виробництво продовольства є одним із ключових чинників економічної незалежності країни. Крім того, як обґрунтовують Крилов Д. та Раббіт М. [11; 19], рівень продовольчої безпеки безпосередньо залежить від стану сільськогосподарської інфраструктури, фінансової допомоги фермерським господарствам та наявності ефективних механізмів розподілу ресурсів.

Українські науковці досліджують питання продовольчої безпеки з урахуванням сучасних глобальних викликів, таких як глобалізація, зміни клімату, порушення логістичних ланцюгів та військові конфлікти. Деякі дослідники вказують на те, що висока залежність країни від імпорту продовольства підвищує ризики для продовольчої безпеки, зокрема через вплив коливань світових ринків на внутрішні ціни [6]. Інші науковці акцентують увагу на необхідності створення стратегічних запасів продовольства та вдосконалення державного контролю за якістю харчових продуктів [18]. Підсумовуючи, аналіз наукової літератури підтверджує, що ефективне державне регулювання продовольчої безпеки є важливим інструментом для забезпечення економічної стабільності та соціального добробуту.

3. Постановка завдання

Мета статті – дослідження інструментального забезпечення та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення процесів державного регулювання у сфері забезпечення

національної продовольчої безпеки, яка спрямована на підвищення рівня продовольчої самодостатності держави.

4. Методи та матеріали

У процесі дослідження державного регулювання забезпечення продовольчої безпеки було використано комплекс наукових методів, які дозволили здійснити всебічний аналіз сучасного стану продовольчої безпеки, виявити ключові проблеми у сфері державного управління та сформулювати науково обґрунтовані пропозиції щодо її вдосконалення. Теоретичною та науково-методичною основою дослідження став аналіз напрямів державного регулювання продовольчої безпеки національного та регіонального рівнів. У ході роботи застосовано метод логічного узагальнення та синтезу, що дозволив систематизувати основні теоретичні підходи до забезпечення продовольчої безпеки, узагальнити наукові концепції щодо ролі державного регулювання у цій сфері та сформулювати відповідні висновки та рекомендації. Також використано графічний метод для візуалізації отриманих результатів, зокрема, для відображення структури механізму державного регулювання продовольчої безпеки, визначення основних загроз та перспектив розвитку системи забезпечення продовольством і державного регулювання і цієї області.

5. Результати та обговорення

Поняття «продовольча безпека» було вперше введене в науковий обіг наприкінці 1970-х років під егідою Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO). Його поява зумовлена глобальними економічними та соціальними суперечностями того часу, коли в розвинених країнах спостерігалось надмірне виробництво продовольства, тоді як значна частина населення країн, що розвиваються, потерпала від голоду та недоїдання [6]. Така ситуація наочно продемонструвала, що хронічна продовольча нестабільність здебільшого не є наслідком вичерпності природних ресурсів чи низької продуктивності аграрного сектору, а радше результатом загального рівня економічного розвитку, нерівномірного розподілу ресурсів та високого рівня бідності, що робить продукти харчування недоступними для значної частини населення за ринковими цінами.

Для більш глибокого розуміння проблематики продовольчої безпеки держави необхідно розмежовувати поняття «продовольча забезпеченість» і «продовольча безпека». Продовольча забезпеченість відображає здатність держави гарантувати усім громадянам достатню кількість якісних та безпечних продуктів харчування, що відповідають науково обґрунтованим нормам споживання. При цьому вона не обмежується виключно внутрішнім виробництвом, а передбачає активне використання міжнародної торгівлі, кооперації та іноземної допомоги у разі необхідності.

Натомість продовольча безпека охоплює більш комплексний підхід і означає здатність держави забезпечувати всі поточні та надзвичайні потреби населення в продуктах харчування за рахунок власних ресурсів, з урахуванням науково обґрунтованих норм харчування. Прийнято вважати, що країна знаходиться у стані продовольчої безпеки, якщо щонайменше 80 % основних продовольчих товарів виробляється на її території, що мінімізує залежність від імпортних поставок та глобальних цінових коливань [5].

Економічна сутність продовольчої безпеки проявляється передусім у створенні ефективної системи державного регулювання, яка забезпечує захист внутрішнього продовольчого ринку від неконтрольованих імпортних поставок, що можуть призвести до послаблення позицій вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції та харчової промисловості. Важливим аспектом державної політики у цій сфері є формування умов для досягнення продовольчої самодостатності країни, що сприяє зміцненню її економічної незалежності та підвищенню рівня продовольчої безпеки. Поняття продовольчої безпеки та продовольчої забезпеченості тісно пов'язані з пороговими величинами, що визначають критичні рівні доступності продовольства. У світовій практиці ці порогові показники розраховуються на основі науково обґрунтованих медичних норм споживання, які є оптимальними для повноцінного розвитку людини та збереження її здоров'я. Крім того,

враховуються соціальні нормативи, такі як «споживчий кошик», який відображає мінімальний набір продуктів, необхідний для підтримання життєдіяльності населення.

Забезпечення продовольчої безпеки є комплексним завданням, що вимагає державного регулювання, спрямованого на фізичну та економічну доступність харчових продуктів для всіх категорій населення, формування оптимальної структури продовольчого споживання, враховуючи природні та економічні особливості регіонів, рівень зайнятості, трудову діяльність громадян, демографічні та культурні традиції. На думку провідних експертів, досягнення стабільної продовольчої безпеки можливе лише за умови ефективної державної політики, що поєднує стимулювання внутрішнього виробництва, підтримку вітчизняного аграрного сектору, контроль якості продуктів харчування та регулювання їхньої доступності на внутрішньому ринку [3].

Одним із ключових чинників забезпечення продовольчої безпеки держави є рівень купівельної спроможності населення, який значною мірою залежить від ефективності державної політики щодо підтримки соціально-економічного розвитку. Проблема низької купівельної спроможності особливо загострюється у сільській місцевості та малих містах через недостатню кількість робочих місць, відсутність розвиненої інфраструктури та обмежений доступ до якісної продукції харчової промисловості. У зв'язку з цим, держава має розробляти та впроваджувати ефективні заходи регулювання, спрямовані на розвиток самозайнятості, стимулювання неаграрних видів підприємницької діяльності, створення нових агропромислових підприємств із замкненим циклом виробництва, а також модернізацію існуючих виробничих потужностей шляхом їх перепрофілювання відповідно до актуальних потреб продовольчого ринку [1].

1. Державне регулювання забезпечення продовольчої безпеки у сфері міжнародної торгівлі має здійснюватися за такими напрямками [9; 15]:

- захист економічних інтересів вітчизняних сільськогосподарських виробників та підприємств харчової промисловості шляхом застосування ефективних митно-тарифних та нетарифних заходів відповідно до міжнародних зобов'язань держави;
- розробка заходів, спрямованих на підтримку програм імпортозаміщення з метою мінімізації залежності держави від зовнішніх поставок стратегічно важливих продовольчих товарів.

2. У сфері економічної політики державне регулювання продовольчої безпеки має включати такі аспекти:

- реалізацію фінансово-кредитної політики, спрямованої на підтримку вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції та підприємств харчової промисловості;
- розвиток регіональних продовольчих ринків, що включає вдосконалення логістичної інфраструктури та створення ефективної системи міжрегіонального обміну продовольством;
- запровадження механізмів державного регулювання цін на соціально значущі продукти харчування, а також здійснення контролю за їхнім рівнем з метою запобігання різким коливанням на продовольчому ринку.

3. Державне регулювання продовольчої безпеки у соціальній сфері має передбачати такі заходи [10; 19]:

- забезпечення доступності якісних харчових продуктів у достатній кількості для всіх верств населення незалежно від їхнього місця проживання та рівня доходів;
- підвищення рівня платоспроможного попиту на продовольство через реалізацію соціальних програм, спрямованих на покращення рівня життя населення;
- здійснення контролю за якістю та безпечністю харчових продуктів, що потрапляють на внутрішній ринок, з метою запобігання реалізації фальсифікованої або небезпечної для здоров'я продукції;
- формування державного резерву продовольчих товарів, який дозволить стабілізувати внутрішній ринок у разі виникнення кризових ситуацій, а також здійснювати ефективне регулювання попиту та пропозиції.

Крім того, державне регулювання продовольчої безпеки має бути тісно інтегроване із науково-освітньою сферою, що дозволить впроваджувати сучасні технологічні рішення у виробничий процес та покращити загальну ефективність агропромислового комплексу. У цьому контексті доцільним є:

- державна підтримка наукових досліджень та інновацій у сфері агропромислового виробництва, зокрема стимулювання розробки новітніх технологій вирощування, зберігання, переробки та транспортування продовольчих товарів;
- активізація впровадження інноваційних науково-технічних розробок у сфері сільського господарства та харчової промисловості через створення спеціальних програм державного стимулювання;
- покращення рівня підготовки фахівців агропромислового комплексу та розвиток системи професійної освіти, орієнтованої на сучасні потреби галузі.

Механізм державного регулювання забезпечення продовольчої безпеки являє собою комплекс організаційно-економічних інструментів, правових норм та управлінських заходів, що взаємопов'язані на національному, регіональному та місцевому рівнях і спрямовані на стабілізацію рівня продовольчої безпеки в державі. Механізм буде виконувати ключову функцію у створенні ефективної системи управління продовольчими ресурсами, регулюванні агропромислового виробництва, контролі якості та доступності продуктів харчування, а також у запобіганні кризовим явищам у сфері продовольчого забезпечення [12].

Структура механізму забезпечення національної продовольчої безпеки базується на сукупності нормативно-правових актів, економічних стимулів, програм підтримки аграрного сектору, механізмів державного контролю та системи моніторингу ключових показників продовольчої безпеки. Важливим аспектом цього механізму є розробка та впровадження заходів державного регулювання, спрямованих на зниження залежності країни від імпорту продовольства, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного агропромислового виробництва, оптимізацію структури споживання та створення стратегічного резерву продовольчих ресурсів (рис. 1).

Рис. 1. Структура механізму державного регулювання забезпечення продовольчої безпеки
Джерело: сформовано авторами.

Аналізуючи основні методи оцінки рівня продовольчої безпеки, можна виокремити такі ключові критерії ефективності державного регулювання у досліджуваній сфері [5; 20]:

- забезпечення внутрішнього виробництва продовольчих товарів на рівні не менше 75–80 % від загального обсягу споживання, що є запорукою продовольчої самодостатності країни;
- досягнення рівня калорійності харчового раціону населення, який відповідає науково обґрунтованим фізіологічним нормам і становить приблизно 3000 ккал на добу;
- формування збалансованої структури харчування та повне задоволення потреб населення відповідно до рекомендацій щодо здорового раціону;
- створення стратегічного запасу продовольчих товарів, що підлягає регулярному оновленню та має становити не менше 17 % річного обсягу споживання продуктів харчування;
- забезпечення можливості покриття дефіциту окремих продуктів харчування за рахунок імпорту у разі недостатності їхнього внутрішнього виробництва;
- досягнення рівня виробництва зернових культур у розрахунку на одну особу не менше 1 тони на рік, що є основою стабільного агропромислового розвитку.

Формування ефективної системи державного регулювання продовольчої безпеки на регіональному рівні потребує комплексного підходу, що включає координацію дій державних органів управління, науково-дослідних установ, підприємств агропромислового комплексу, громадських організацій та споживачів. Впровадження механізмів державного регулювання, що ґрунтуються на принципах інноваційності, врахування місцевої специфіки та адаптації кращого міжнародного досвіду, сприятиме досягненню високого рівня продовольчої безпеки та забезпечить стабільний розвиток агропродовольчого сектору економіки [12].

Основною метою функціонування регіональної системи державного регулювання продовольчої безпеки є створення ефективних виробничо-збутових продовольчих ланцюгів, що сприятимуть раціональному використанню агропромислового потенціалу регіону. Одночасно важливим завданням державної політики в цій сфері є підвищення рівня купівельної спроможності населення, що дозволить забезпечити доступ громадян до якісних і безпечних продуктів харчування у необхідному обсязі. Державне регулювання продовольчої безпеки також передбачає стимулювання розвитку аграрного виробництва шляхом фінансування проєктів з розширення та модернізації сільськогосподарської інфраструктури, зокрема будівництва сучасних зрошувальних систем, якісно відображатиметься на зростанні рівня врожайності, покращенню якості продукції та підвищенню рентабельності сільськогосподарської діяльності тощо [4].

Загальний розвиток агропродовольчої сфери має стати основою для досягнення продовольчої незалежності та стимулювання економічного зростання регіонів. Важливим кроком у цьому напрямі є підвищення рівня міжрегіонального співробітництва та розробка спільних стратегічних програм із забезпечення продовольчої безпеки. Такого походження речі й формують скоординовану діяльність державних органів управління, місцевих органів самоврядування, сільськогосподарських виробників, підприємств харчової промисловості, а також активну співпрацю з міжнародними організаціями та науково-дослідними інституціями.

Розвиток державної політики у сфері продовольчої безпеки має включати розробку довгострокових програм з розширення потенціалу агропромислового комплексу, які базуються на принципах раціонального використання земельних ресурсів, підвищення продуктивності сільськогосподарського виробництва та впровадження інноваційних технологій.

Одним із визначальних факторів забезпечення продовольчої безпеки є купівельна спроможність населення, яка безпосередньо залежить від рівня соціально-економічного розвитку регіонів. У сільській місцевості та малих містах ця проблема набуває особливої гостроти через недостатню державну підтримку розвитку сільських територій, низьку зайнятість населення та обмежені можливості для отримання стабільного доходу. У зв'язку з цим важливим завданням державного регулювання є розробка політики стимулювання самозайнятості, розвиток неаграрних напрямів бізнесу та створення нових агропромислових підприємств із безперервним циклом виробництва [15]. Ефективним інструментом підвищення рівня зайнятості в аграрному секторі може стати модернізація існуючих підприємств шляхом перепрофілювання виробничих потужностей, що сприятиме створенню нових робочих місць, підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва та загальному економічному зростанню країни (табл. 1).

Таблиця 1. Інструменти державного регулювання продовольчої безпеки та їх забезпечення

Засоби впливу	Вид державної політики	Економічна оцінка впровадження	Вплив на рівень добробуту населення	Інструменти державної підтримки
Підтримка агропромислового комплексу	Аграрна політика	Збільшення ВВП за рахунок сільського господарства	Збільшення доступу до продовольства	Державні субсидії та інвестиції
Державне регулювання цін на продовольство	Цінова політика	Стабілізація цін на основні продукти харчування	Зниження вартості життя	Регульовані ціни на продукти харчування
Формування стратегічного резерву продовольства	Політика у сфері державних резервів	Зниження ризиків продовольчих криз	Гарантія наявності харчових продуктів у кризові періоди	Створення резервного фонду продовольства
Підтримка малих та середніх фермерських господарств	Структурна політика та політика зайнятості	Підвищення рівня зайнятості в аграрному секторі	Зростання доходів сільського населення	Фінансування та гранти для фермерів
Розвиток інфраструктури зберігання та логістики	Інфраструктурна політика	Оптимізація витрат на транспортування та зберігання	Зменшення втрат продукції та зниження цін	Державне-приватне партнерство, страхування, кредитування
Контроль якості та безпечності харчових продуктів	Державна політики у сфері громадського здоров'я	Покращення здоров'я населення та зниження витрат на медицину	Підвищення якості життя через споживання безпечних продуктів	Запровадження стандартів якості та сертифікація сільськогосподарської продукції

Джерело: сформовано авторами.

Розв'язання проблем продовольчої безпеки можливе лише за умови поєднання механізмів ринкового саморегулювання із цілеспрямованим державним впливом на розвиток продовольчого ринку та підтримку агропромислового комплексу. Досягнення такого роду балансу вимагає ефективної державної політики, яка включає механізми фінансової підтримки аграрного сектору, такі як державні замовлення, субсидії та дотації для виробників. Необхідно розробити довгострокову стратегію забезпечення продовольчої безпеки, визначити чіткі цілі, механізми їх реалізації та ключові напрями державного регулювання у цій сфері.

Забезпечення продовольчої безпеки передбачає також здатність держави оперативно реагувати на можливі порушення системи продовольчого постачання, що можуть виникати внаслідок стихійних лих, військових конфліктів, екологічних катастроф або інших надзвичайних ситуацій. Для цього необхідно створити оновлювані стратегічні резерви продовольчих ресурсів, розробити ефективну систему їхнього зберігання, розподілу та використання, а також запровадити механізми державного регулювання цін на основні продукти харчування. Ці дії допоможуть не лише запобігати продовольчим кризам, а й забезпечити стабільність продовольчого ринку в умовах економічної нестабільності [13]. Таким чином, відповідно до концепції продовольчої безпеки, основними критеріями її забезпечення є такі:

- рівень задоволення фізіологічних потреб населення у поживних речовинах та енергетичній цінності продуктів харчування, що відповідають медичним нормам споживання;
- відповідність продуктів харчування санітарно-гігієнічним вимогам та обмеженням щодо вмісту шкідливих речовин, що можуть негативно впливати на здоров'я населення;
- рівень фізичної та економічної доступності продуктів харчування для різних соціальних груп, включаючи вразливі верстви населення;
- ступінь залежності продовольчого забезпечення країни та ресурсної бази агропромислового комплексу від імпорتنих поставок, що визначає рівень продовольчої незалежності держави;
- обсяги стратегічних і оперативних продовольчих резервів, їхня відповідність нормативним потребам і здатність забезпечити продовольчу стабільність у разі кризових ситуацій.

Узагальнена оцінка рівня продовольчої безпеки держави базується на трьох основних критеріях, які відображають доступність, економічну забезпеченість та якість продуктів

харчування. Зокрема, фізична доступність продовольства визначається безперерійною наявністю харчових продуктів на всій території країни у необхідному асортименті та кількості незалежно від сезонних або кризових факторів. Економічна доступність передбачає можливість усіх верств населення, незалежно від рівня доходів чи місця проживання, придбавати продукти харчування, що відповідають мінімальним стандартам споживання та здорового раціону. Водночас безпека продовольства включає контроль за якістю вироблених і реалізованих харчових продуктів, запобігання обігу та споживанню небезпечної або фальсифікованої продукції, що може завдати шкоди здоров'ю населення.

6. Висновки

Дослідження взаємозв'язку між рівнем економічного розвитку держави, функціонуванням агропромислового комплексу та рівнем національної продовольчої безпеки надало підстави для проведення оцінювання ефективності існуючих заходів державної політики у цій сфері. У підсумку виділено провідні методи та механізми державного регулювання продовольчої безпеки, серед яких ключове значення мають фінансово-кредитна підтримка аграрного сектору, регулювання цін на продовольчі товари, розвиток інфраструктури зберігання та логістики, контроль якості харчової продукції та формування стратегічних продовольчих резервів.

Обґрунтовано необхідність розроблення комплексної державної стратегії забезпечення продовольчої безпеки, яка передбачає стимулювання внутрішнього виробництва продовольства, підтримку фермерських господарств, впровадження заходів імпортозаміщення та розвиток міжрегіональної продовольчої кооперації. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення механізмів державного регулювання, зокрема щодо покращення фінансування аграрного сектору, створення стимулів для виробників продовольства, впровадження інноваційних технологій у сільськогосподарську та харчову промисловість.

Запропоновано напрями вдосконалення державної політики у сфері продовольчої безпеки, серед яких: створення ефективного механізму моніторингу продовольчого ринку, посилення контролю за якістю та безпечністю харчової продукції, впровадження економічних інструментів для стабілізації цін на продовольство, а також реалізація державних програм підтримки малих і середніх виробників. Вказані заходи спрямовані на забезпечення стабільного розвитку агропромислового комплексу та підвищення рівня продовольчої безпеки держави в умовах сучасних глобальних викликів.

References

1. Avanesova, N., Tahajuddin, S., Hetman, O., Serhienko, Y., & Makedon, V. (2021). Strategic management in the system model of the corporate enterprise organizational development. *Economics and Finance*, 9(1), 18–30. <https://doi.org/10.51586/2311-3413.2021.9.1.18.30>
2. Balian, A., Koshkalda, I., Sheludko, L., Sedikova, I., Savenko, I., & Zhemoyda, O. (2023). Food security issues in the context of state regulation and public administration. *Elementary Education Online*, 20(3), 1625–1634. <https://ilkogretim-online.org/index.php/pub/article/view/2203>
3. Bereziuk, S., Hontaruk, Ya., & Yasinska, B. (2023). Zabezpechennia prodovolchoi bezpeky derzhavy v umovakh voiennoho stanu [Ensuring food security of the state under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, (47). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-44> (in Ukrainian)
4. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). *Pro skhvalennya Stratehiyi prodovol'choyi bezpeky Ukrayiny na period do 2027 roku ta zatverdzhennya operatsynoho planu zakhodiv z yiyi realizatsiyi* [Approval of the Food Security Strategy of Ukraine for the period up to 2027 and approval of the operational plan of measures for its implementation]. <https://zakon.rada.gov.ua/go/684-2024-p> (in Ukrainian)
5. Dziurakh, Y. M. (2024). Derzhavna polityka rehuliuвання prodovolchoi bezpeky v Ukraini v umovakh tsyfrovizatsii [State policy of food security regulation in Ukraine under digitalization conditions]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii – Scientific Innovations and Advanced Technologies*, 3(31), 183–193. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-3\(31\)-183-193](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-3(31)-183-193) (in Ukrainian)
6. FAO, IFAD, UNICEF, WFP, & WHO. (2024). *The state of food security and nutrition in the world 2024: Financing to end hunger, food insecurity, and malnutrition in all its forms*. Rome. <https://doi.org/10.4060/cd1254en>
7. Franchuk, V., Kopytko, M., & Melnyk, S. (2022). Zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy v umovakh minlyvoho bezpekovooho seredovyshcha [Ensuring food security of Ukraine in a changing security

- environment]. *Vcheni zapysky Universytetu "KROK" – Scientific Notes of the "KROK" University*, 3(67), 9–17. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-67-9-17> (in Ukrainian)
8. Franchuk, V., & Blahuta, Ya. (2024). Zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy: vyklyky voiennoho chasu [Ensuring food security of Ukraine: Challenges of wartime]. *Scientific Journal of Lviv State University of Internal Affairs. Economics*, (1), 75–81. <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2024-1-11> (in Ukrainian)
9. Grebeniuk, M. V. (2024). Stratehichni zasady zabezpechennia prodovolchoi bezpeky v umovakh pravovoho rezhymu voiennoho stanu: orhanizatsiino-pravovyi aspekt [Strategic principles of ensuring food security under the legal regime of martial law: Organizational and legal aspect]. *Administratyvne pravo ta protses – Administrative Law and Process*, (4), 318086. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.4\(51\).318086](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.4(51).318086) (in Ukrainian)
10. Lapychak, N. (2024). Zabezpechennia prodovolchoi bezpeky cherez efektyvne derzhavne rehuliuвання yakosti produktsii: vyklyky voiennoho chasu [Ensuring food security through effective state regulation of product quality: Challenges of wartime]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii – Scientific Innovations and Advanced Technologies*, 3(31), 247–255. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-3\(31\)-247-255](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-3(31)-247-255) (in Ukrainian)
11. Krylov, D. V. (2023). Problemy zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy v suchasnykh umovakh [Problems of ensuring food security of Ukraine in modern conditions]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: ekonomika ta upravlinnia – Problems of Modern Transformations. Series: Economics and Management*, (7). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-03-07> (in Ukrainian)
12. Krylov, D. V. (2024). Prodovolcha bezpeka: teoretyko-metodolohichni osnovy ta mistse v systemi natsionalnoi bezpeky [Food security: Theoretical and methodological foundations and its place in the national security system]. *Problemy suchasnykh transformatsii – Problems of Modern Transformations*, 11(3), 9. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-03-09> (in Ukrainian)
13. Kupchenia, L. I. (2024). Zabezpechennia prodovolchoi bezpeky v Ukraini v umovakh voiennoho stanu: mizhnarodno-pravovyi aspekt [Ensuring food security in Ukraine under martial law: International legal aspect]. *Visnyk Poltavskoho derzhavnogo ahrarnoho universytetu. Seriya "Publichne upravlinnia ta administruvannia" – Bulletin of Poltava State Agrarian University. Series "Public Administration and Management"*, (1), 52–59. <https://doi.org/10.32782/pdau.pma.2024.1.8> (in Ukrainian)
14. Kvasha, S., & Vakulenko, V. (2023). Theory of agricultural market regulation in the context of food security. *Economics & Education*, 8(4), 34–38. <https://doi.org/10.30525/2500-946X/2023-4-5>
15. Makedon, V. V., & Makovetska, A. O. (2023). Informatsiynе zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstv v umovakh rynkovoyi nestabil'nosti [Information provision of economic security of enterprises in conditions of market instability]. *Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal "Internauka". Seriya: "Ekonomichni nauky"*, (12). <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-12-9477> (in Ukrainian)
16. Makedon, V. V., & Mykhailenko, O. H. (2022). Upravlinnia vnutrishnimy investytsiynymy proektamy v rehionalnomu promyslovomu klasteri pidpryyemstv [Management of internal investment projects in a regional industrial cluster of enterprises]. *Pidpryyemnytstvo ta innovatsii – Entrepreneurship and Innovation*, 25, 56–63. <https://doi.org/10.32782/2415-3583/25.9> (in Ukrainian)
17. Nikonenko, O. A. (2022). Metodychne zabezpechennia formuvannia prodovolchoi bezpeky Ukrainy [Methodological support for the formation of food security in Ukraine]. *Ahrosvit*, (9–10), 86–92. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.9-10.86> (in Ukrainian)
18. Pustovit, Yu. Yu. (2024). Protydiia prodovolchii kryzi: administratyvno-pravovi mekhanizmy [Counteracting the food crisis: Administrative and legal mechanisms]. *Yurydychnyi visnyk – Legal Bulletin*, 4(57), 78–86. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.3.12> (in Ukrainian)
19. Rabbitt, M. P., Reed-Jones, M., Hales, L. J., & Burke, M. P. (2024). *Household food security in the United States in 2023* (Economic Research Report No. 337). U.S. Department of Agriculture, Economic Research Service. <https://doi.org/10.32747/2024.8753946.ers>
20. Rasji, & Tobing, V. T. (2024). Problematic analysis of the legal policy of the food estate program (government era 2020–2024). *Journal of Law, Politic and Humanities*, 5(2), 983–991. <https://doi.org/10.38035/ilph.v5i2.1152>